



13e Voortgangsrapportage

1 juli 2008 - 31 december 2008



Colofon

**Uitgegeven
door:** Programmadirectie Ruimte voor de Rivier
Postbus 24103
3502 MC Utrecht

Informatie:
Telefoon: 088-7972900

**Uitgevoerd
door:**

Opmaak:

Datum: 20 maart 2009

Status: Eindconcept

Versienummer:

Inhoudsopgave

1	Inleiding 4
1.1	Opdracht 4
1.2	Leeswijzer 4
1.3	Samenvatting hoofdpunten verslagperiode 4
2	Het programma in zijn omgeving 8
2.1	Doel programma 8
2.2	Organisatorische context en sturingsfilosofie 9
2.3	Raakvlakken met andere ontwikkelingen 10
2.4	Communicatie 13
3	De scope van het programma 14
4	De planning en voortgang van het programma 16
4.1	Mijlpalen 16
4.2	Ontwikkelingen per riviertak 21
4.2.1	Voortgang Boven-Rijn/Waal 21
4.2.2	Voortgang Benedenrivierengebied 21
4.2.3	Voortgang Pannerdensch Kanaal, Neder-Rijn en Lek 23
4.2.4	Voortgang IJssel 23
5	Risicomanagement en auditing 26
5.1	Risicomanagement binnen Ruimte voor de Rivier 26
5.2	Beheersing van risico's op programmaniveau 26
5.3	Auditing 30
6	De financiën van het programma 32
6.1	Algemeen 32
6.2	Programmabudget 32
6.3	Uitgaven en verplichtingen 34
6.4	Kasritme Ruimte voor de Rivier 35
6.5	Ontvangsten 36
6.6	Monitoring post onvoorzien 37
	Bijlagen 39
	Bijlage 1a 39
	Bijlage 1b 40
	Bijlage 2 41
	Bijlage 3 42
	Bijlage 4 44

1 Inleiding

1.1 Opdracht

Het programma 'Ruimte voor de Rivier' is op 15 mei 2001 aangewezen als Groot Project. Conform de Regeling Grote Projecten wordt ieder half jaar een voortgangsrapportage opgesteld. Deze dertiende voortgangsrapportage gaat over de tweede helft van 2008.

De eindverantwoordelijkheid voor het programma Ruimte voor de Rivier ligt bij het ministerie van Verkeer en Waterstaat met medeverantwoordelijkheid van het ministerie van LNV en het ministerie van VROM.

1.2 Leeswijzer

De voortgang van het programma Ruimte voor de Rivier wordt beschreven in termen van scope (Hoofdstuk 3), planning (Hoofdstuk 4), risicomangement en auditing (Hoofdstuk 5) en financiën (Hoofdstuk 6). Hieraan voorafgaand wordt een korte beschrijving gegeven van de relevante ontwikkelingen in de omgeving van het programma (Hoofdstuk 2).

1.3 Samenvatting hoofdpunten verslagperiode

In de afgelopen periode is inzet gepleegd om het risico op vertraging van het programma zo klein mogelijk te houden. Inmiddels is duidelijk dat de tijdsdruk oploopt. Voor de grotere en complexe maatregelen zal het een grote inspanning vragen om deze voor eind 2015 te realiseren. Er wordt gewerkt aan het in kaart brengen en kwantificering van de kansen op vertraging en de te nemen maatregelen.

Om vertraging in de overgang van planstudie naar realisatie te voorkomen, worden verschillende activiteiten zoveel mogelijk naar voren gehaald. Zo worden al ruim voor de projectbeslissing marktverkenningen uitgevoerd, wordt de realisator al vroeg bij het project betrokken en ook worden de voorbereidingen voor een bestuurlijke samenwerkingsovereenkomst en een realisatieovereenkomst gestart al ruim voor dat de projectbeslissing wordt genomen.

De koppeling van maatregelen met andere gebiedsontwikkelingen in de regio biedt kansen, maar maakt een project ook complex met daardoor het risico van vertraging. Daarom worden afspraken gemaakt over

ontkoppelmomenten wanneer de einddatum van het programma in gevaar komt.

Naast risico's zijn er ook kansen ontstaan: de nieuwe Wet op de Ruimtelijke Ordening biedt mogelijkheden voor versnelling van afhandeling van vergunnings- en bestemmingsplanprocedures door coördinatie en biedt de mogelijkheid van een voorbereidingsbesluit om ongewenste ontwikkelingen tegen te gaan in gebieden waarvoor een nieuw bestemmingsplan wordt voorbereid.

Voor bijna alle maatregelen met een grote en middelgrote vastgoedopgave is een aankoopstrategieplan vastgesteld en daarmee hebben de grondverwerwers een handvat en de bevoegdheid om de aankoop van gronden binnen een maatregelgebied actief op te pakken. Rekening houdend met de lange aanlooptijd naar een transactie, is in de verslagperiode voor € 23 mln aan vastgoed gekocht.

Zoals eerder gemeld bestaat er spanning tussen de herijking van de raming op basis van de reële prijsstijging (Landelijk Kostprijzen Bestand van Rijkswaterstaat) en de budgetaanpassing op basis van de toegekende prijscompensatie (IBOI). Dit blijft een punt van aandacht; de ontwikkeling zal worden gevolgd en gerapporteerd.

Belangrijke gebeurtenis in de verslagperiode was de presentatie van het rapport van De Deltacommissie. Het programma Ruimte voor de Rivier past in de toekomstvisie van de Commissie. Het kabinet ziet hierin dan ook een bevestiging om de uitvoering van Ruimte voor de Rivier voortvarend voort te zetten. De uitwerking van het advies van de Deltacommissie in het ontwerp Nationaal Waterplan geeft mogelijk ook een impuls aan enkele maatregelen. Bezien wordt waar het kosteneffectief en financieel en technisch haalbaar is nu al maatregelen te nemen voor afvoeren van 18.000m³/s voor de Rijn. Dit heeft mogelijk consequenties voor de volgende locaties: Kampen, Zutphen, Nijmegen en het Volkerak-Zoommeer. Voor deze locaties wordt nagegaan of aanvullend op het programma Ruimte voor de Rivier maatregelen mogelijk zijn die bij uitvoering thans zodanig kosteneffectief zijn ten opzichte van uitvoering op langere termijn, dat dit naar voren halen rechtvaardigt. Daarnaast dient uitvoering nu, financieel en technisch mogelijk te zijn en te passen in de geplande integrale gebiedsontwikkelingen waar verschillende partijen aan mee financieren en voorkomen dat in toekomst het gebied nogmaals op de schop moet in verband met hogere afvoeren.

Bij Kampen wordt in overleg met de minister van VROM en de regionale partners verkend of het kosteneffectief is en er mogelijkheden en middelen zijn om de Hoogwatergeul Kampen in plaats van of in combinatie met de geplande zomerbedverdieping aan te leggen. Bij deze verkenning worden tevens de mogelijke consequenties van de eventuele verhoging van het

IJsselmeerpeil voor de maatregel naar aanleiding van de adviezen van de Deltacommissie in beeld gebracht en betrokken in de besluitvorming.

Bij Zutphen wordt in overleg met de minister van VROM en de regionale partners verkend of het kosteneffectief is en of er mogelijkheden en middelen zijn om nu of in de toekomst, de buitendijkse geul 'Breed Water voor Zutphen' te realiseren in aanvulling op beide dijkverleggingen Cortenoever en Voorster Kleij.

Bij Nijmegen is er op basis van kostenefficiëntie voor gekozen om de pijlers van de aan te leggen tweede stadsbrug meteen geschikt te maken voor de verwachte verhoogde afvoer op langere termijn.

Met betrekking tot het Volkerak-Zoommeer is discussie over de begrenzing van het project. Vooralsnog lijkt het vasthouden aan de PKB-scope de beste optie.

Tot slot volgen nu de belangrijkste ontwikkelingen in de verslagperiode op maatregelniveau.

Voor de maatregelen Dijkverlegging Westenholte en Uiterwaardvergraving Scheller en Oldeneler Buitenwaarden is in de verslagperiode de projectbeslissing (SNIP 3) genomen. Op 15 oktober is een bestuurlijke samenwerkingsovereenkomst voor de realisatiefase van deze maatregelen getekend en begin 2009 zal de realisatieovereenkomst worden getekend met het waterschap Groot Salland.

Voor de maatregel Ontpoldering Overdiepse Polder is eveneens de projectbeslissing genomen. Bij deze maatregel wordt de vereiste waterstandsdaling (net) niet gehaald. Dit komt doordat bij de uitwerking van het PKB-ontwerp is gebleken dat een te gunstige gebiedsschematisatie in de PKB is gehanteerd. Uit de planstudie is gebleken dat onder andere het dijktracé moeilijk realiseerbaar is. De veiligheid is echter niet in het geding. De wijziging in het waterstandsdalend effect met - 3 cm is in deze rapportage opgenomen als scope wijziging

Op 8 december is de eerste fase van het project Zuiderklip, het behalen van de beoogde waterstandsdaling, opgeleverd en is de bijdrage aan de Ruimte voor de Rivierdoelstelling gerealiseerd. Het project gaat nu fase 2 in, met als doel de realisatie van extra natuur. Naar verwachting wordt deze fase in 2010 afgerond.

Ontpoldering Noordwaard is het eerste project waar conform de nieuwe Wet op de Ruimtelijke Ordening een rijksinpassingsplan op van toepassing is. Dit kost meer tijd dan verwacht. Positief voor de maatregel is dat veel voortgang is geboekt in de onderhandelingen en aankopen van landbouwbedrijven en huizen.

Er is overlap tussen het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP) en het Ruimte voor de Rivierprogramma. Vanuit doelmatigheid worden daarom de dijkverbeteringen Oude Maas/Hoeksche Waard en Oude Maas/Voorne Putten ingepast in het HWBP, waarbij het programma Ruimte voor de Rivier eindverantwoordelijk blijft voor de uitvoering van de maatregelen. Een bestuursovereenkomst voor deze dijkversterkingen is daarom niet meer aan de orde

Vanwege de vertraging van het particuliere project Uiterwaardvergraving Huissense waarden wordt per 1-1-2009 met de voorbereiding van de in de PKB genoemde alternatieve maatregel Kribverlaging Pannerdersch Kanaal begonnen. Indien nodig kan hierop worden teruggevallen.

Door de provincie Utrecht wordt de Uiterwaardvergraving Honswijkerwaarden, stuweiland Hagestein, Hagesteinse uiterwaard en Heerenwaard bij Vianen ingepast in een bredere gebiedsinrichting. De regionale samenwerking heeft geleid tot een breedgedragen plan voor een zomerbedverlaging. Op dit moment wordt onderzocht in hoeverre dit plan binnen de programmascope kan worden uitgevoerd. Weliswaar zal vertraagd een projectbeslissingsvoorstel (SNIP 3) worden ingediend, maar de verwachte oplevering van de waterstandsdeling kan voor eind 2015 zijn gerealiseerd.

De gemeente Culemborg ontwikkelt onder de naam "Culemborg aan de Lek" een nieuw initiatief voor de dijkverbetering Neder-Rijn, Betuwe, Tieler- en Culemborgerwaard. Het projectbesluit voor de dijkversterking is gepland in 2012. De komende tijd zal duidelijk moeten worden of dit initiatief deel kan gaan uitmaken van het maatregelenpakket.

2 Het programma in zijn omgeving

2.1 Doel programma

Het kabinet richt zich op het realiseren van twee samenhangende doelstellingen:

1. Het op het vereiste niveau brengen van de bescherming van het riviereengebied tegen overstromingen;
2. Het leveren van een bijdrage aan het verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit van het riviereengebied.

Het waarborgen van voldoende veiligheid geldt als hoofddoelstelling; verbetering van de ruimtelijke kwaliteit als tweede doelstelling.

Veiligheid

Het vereiste veiligheidsniveau in het riviereengebied rond de Rijntakken moet uiterlijk in 2015 in overeenstemming zijn gebracht met een maatgevende Rijnafvoer van 16.000 m³/s bij Lobith. Voor het gedeelte van de Maas benedenstrooms van Hedikhuizen geldt dat het veiligheidsniveau uiterlijk in 2015 in overeenstemming moet zijn gebracht met een maatgevende afvoer van 3.800 m³/s bij Borgharen. Voor de IJssel wordt de maatgevende afvoer vanuit de Rijn nog verhoogd met een gezamenlijke toestroom van de zijrivieren van 250 m³/s.

Voor de toekomst bestaat de reële kans op een verdere stijging van de rivierafvoeren en de zeespiegel. Vanuit die kans moet worden voorkomen dat noodzakelijke toekomstige maatregelen worden belemmerd door nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen.

Ruimtelijke kwaliteit

Naast het bereiken en in stand houden van de veiligheid tegen overstromen, heeft de PKB Ruimte voor de Rivier tot doel een bijdrage te leveren aan de verbetering van de ruimtelijke kwaliteit van het riviereengebied en het riviereengebied daarmee economisch, ecologisch en landschappelijk te versterken. Behoud en ontwikkeling van beschermde natuurwaarden heeft daarbij bijzondere aandacht. Door de verbetering van de ruimtelijke kwaliteit moet het riviereengebied aantrekkelijker en leefbaarder worden. Het streven is om water en andere ruimtelijke functies te combineren, mits niet strijdig met de hoofddoelstelling van het riviersysteem, zijnde de afvoer van Water, IJs en Sediment (WIJS). Om de doelstelling om een bijdrage te leveren aan de ruimtelijke kwaliteit te realiseren, adviseert een kwaliteitsteam (het zogeheten Q-team) vroeg

in het planproces van de maatregelen en waar nodig en mogelijk vindt bijstelling van de plannen plaats. De ruimtelijke kwaliteit moet echter wel binnen het taakstellend budget voor de betreffende maatregel worden gerealiseerd.

2.2 Organisatorische context en sturingsfilosofie

Bij de opstelling van de PKB Ruimte voor de Rivier is intensief samengewerkt met waterschappen, provincies en gemeenten. In de planstudiefase is deze samenwerking voortgezet.

Het beheersmodel grote projecten geeft richting aan de wijze van sturing van grote projecten, de sturingsfilosofie met betrekking tot het toezicht en aan de sturing en de verantwoording van het programma. Qua sturing is er sprake van een programma dat zich richt op het realiseren van de samenhangende doelstellingen (veiligheid en ruimtelijke kwaliteit) door middel van vele onderling verschillende, maar qua doelen en randvoorwaarden samenhangende maatregelen. Vanuit deze programmagedachte ligt de focus op het beheersen van deze maatregelen, de verbanden tussen maatregelen en de impact van iedere maatregel afzonderlijk op de realisering van de overkoepelende doelen. Om die reden wordt gesproken van het programma Ruimte voor de Rivier.

De sturingsfilosofie van het programma kent twee hoofdelementen. Enerzijds worden initiatiefnemers gefaciliteerd, anderzijds wordt toezicht gehouden op de initiatiefnemers door middel van toetsing van hun voorstellen.

In de faciliterende rol levert het ministerie van V&W ondersteuning op kennisgebieden, om te voorkomen dat de initiatiefnemers telkens opnieuw het wiel moeten uitvinden. Naast de aandacht voor wet- en regelgeving gaat het onder andere om kaders op het gebied van hydraulische modellen, de procesaanpak voor de ruimtelijke kwaliteit, vergunningenmanagement, schaderegelingen, archeologie en de inrichting van het risicomanagement.

De basis voor het toetsen van de producten van de initiatiefnemers door het ministerie van V&W is de bestuursovereenkomst die wordt gesloten tussen de initiatiefnemer en het ministerie en het Plan van Aanpak voor de planstudiefase. Op basis van kwartaalrapportages vindt verantwoording plaats en zonodig bijsturing.

In de bestuursovereenkomst voor de planstudiefase zijn de bepalingen vastgelegd die het de staatssecretaris mogelijk maken om de afgesproken resultaten van het totale programma waar te maken.

Het succes van het programma is tot nu toe vooral toe te schrijven aan het kweken van regionaal draagvlak. Voor de realisatiefase is het cruciaal om die lijn te continueren. Voor de uitvoeringsfase wordt de basis voor de toetsing van producten vastgelegd in een realisatieovereenkomst met in de meeste gevallen een waterschap of RWS, vanwege hun ervaring met aanbesteding en uitvoering. Eén van de basisafspraken daarin is dat het Waterschap resultaatplichtig is ten aanzien van geld, kwaliteit en tijd. Daarvoor wordt aan het Waterschap een vaste prijs betaald voor de uitvoering en een risicotoeslag voor de uitvoeringsrisico's. Dit om de kosten van de uitvoering te fixeren en om de efficiency te prikkelen. Het Rijk draagt de risico's van wijzigingen in wet- en regelgeving en in de scope.

Omwille van regionaal draagvlak en het borgen van bestuurlijke afstemming en het tijdig doorlopen van planologische procedures voor vergunningverlening wordt met de betrokken bevoegd gezagen een samenwerkingsovereenkomst gesloten voor de realisatiefase.

2.3 Raakvlakken met andere ontwikkelingen

NURG-programma

Inhoudelijk bestaat samenhang tussen het NURG-programma en het programma Ruimte voor de Rivier. Met de NURG-projecten wordt een deel van de veiligheidsopgave reeds gerealiseerd. Hiermee is in de PKB Ruimte voor de Rivier rekening gehouden. De minister van LNV rapporteert in het kader van het groot project Ecologische Hoofdstructuur over de uitvoering van het NURG-programma. Bijlage 4 bevat een overzicht van de NURG-projecten die samenhangen met het programma Ruimte voor de Rivier.

Besluit Bodemkwaliteit

Met de inwerkingtreding van het Besluit Bodemkwaliteit (Bbk) per januari 2008 zijn de bestaande beleidsregels Actief Bodembeheer Rijntakken en Maas (ABR&M) overbodig geworden en worden, nu het overleg met de provincies is afgerond, begin 2009 ingetrokken.

Leidraad Rivieren

De Leidraad Rivieren en de onderliggende Technische Rapporten zijn gepubliceerd in de Staatscourant op 31 oktober 2007. De Leidraad Rivieren wordt gebruikt bij het ontwerp van rivierdijken, waarbij deze versterkt dan wel verlegd of aangelegd worden, als mede bij rivierverruiming.

Bij een eerste toepassing zijn op een aantal onderdelen vragen omtrent de toepassing van de Leidraad Rivieren ontstaan. Om deze onduidelijkheden weg te nemen is een addendum bij de Leidraad Rivieren opgesteld. Door dit addendum zijn de dijkontwerpen die in het kader van Ruimte voor de Rivier worden opgesteld eenduidig, robuust en doelmatig.

Beleidslijn Grote Rivieren

Aan artikel 6 van de Beleidsregels grote rivieren is een nieuwe bepaling onder e toegevoegd (artikel 6 onder e), waarmee een soepele Wbr-vergunningverlening wordt beoogd voor alle gebieden waar maatregelen in het kader van de PKB Ruimte voor de Rivier worden uitgevoerd. De rivierkundige beoordeling en motivering van de activiteiten in deze gebieden vindt reeds plaats in het kader van de bij het projectbesluit goedgekeurde plan. Op deze manier komen de rivierverruimende activiteiten rechtstreeks in aanmerking voor een Wbr-vergunning en wordt voorkomen dat de betreffende activiteiten in een later stadium als de Wbr-vergunning daadwerkelijk verleend moet worden opnieuw rivierkundig beoordeeld worden.

Besluit rijksrivieren

Het Besluit rijksrivieren is gebaseerd op de Wet beheer rijkswaterstaatswerken (Wbr) en regelt de begrenzing van het rivierbed van de grote rivieren en van die delen van het rivierbed waarvoor geen vergunning op grond van de Wbr vereist is. Door verandering in de rivier, het klimaat, de maatgevende afvoeren en nieuwe rivierkundige inzichten bleek het wenselijk het Besluit rijksrivieren op onderdelen aan te passen. Op 12 december 2008 heeft de Ministerraad ingestemd met de herziening van het Besluit rijksrivieren en is het besluit voor advies voorgelegd aan de Raad van State.

Wet Ruimtelijke Ordening

Per 1 juli 2008 is de nieuwe Wet Ruimtelijke Ordening in werking getreden. Waar op basis van deze wet in plaats van rijksprojectbesluiten nu Rijksinpassingsplannen worden gemaakt (Noordwaard, Veessen-Wapenveld en het Volkerak-Zoommeer) is rijkscoördinatie aan de orde. Voor Overdiep wordt een provinciaal inpassingsplan gemaakt en is sprake van provinciale coördinatie.

Voor maatregelen waar een dijkverlegging onderdeel van uitmaakt, is op grond van de Wet op de waterkering een waterkeringplan noodzakelijk. Een waterkeringsplanprocedure kan komen te vervallen indien wordt overgegaan tot een rijks- of provinciale coördinatie op grond van de Wro. Het waterkeringsplan wordt dan opgenomen in het bestemmingsplan. Voor de dijkteruglegging Lent en dijkverlegging Westenholte is reeds deze werkwijze gestart.

In verband met de nieuwe Wro zijn per 1 juli 2008 ook wijzigingen doorgevoerd in de onteigeningswet. Aan het bestemmingsplan of inpassingsplan is titel IV standaard procedure gekoppeld, indien gemeente, provincie of Rijk zelf willen onteigenen. Onteigening op basis van titel II of titel IIA is in de meeste gevallen niet meer aan de orde. De titel IV - procedure voor het onteigeningstraject brengt langere doorlooptijd met zich mee van 6-9 maanden. Wel zijn er mogelijkheden om de procedure te

verkorten onder het titel IV -regime door toepassing van artikel 3.4 van de Wro.

Advies Deltacommissie en Nationaal Waterplan

Op 3 september 2008 heeft de Deltacommissie haar advies "Samen werken met water" uitgebracht. Voor het rivierengebied ziet het kabinet hierin een bevestiging om de uitvoering van Ruimte voor de Rivier voortvarend voort te zetten. Het advies van de Deltacommissie heeft mogelijk consequenties voor de volgende locaties: Kampen, Zutphen, Nijmegen en het Volkerak-Zoommeer. Voor deze locaties wordt nagegaan of aanvullend op het programma Ruimte voor de Rivier maatregelen mogelijk zijn waarvan uitvoering nu, zodanig kosteneffectief is ten opzichte van uitvoering van deze no regret maatregelen op langere termijn, dat dit naar voren halen van uitvoering rechtvaardigt. Uitvoering van deze maatregelen nu moet daarnaast financieel en technisch mogelijk zijn en passen in de geplande integrale gebiedsontwikkelingen waar verschillende partijen aan mee financieren en voorkomen dat in toekomst het gebied nogmaals op de schop moet in verband met hogere afvoeren. Het advies van de Deltacommissie is nader uitgewerkt in het Nationaal Waterplan. Voor het rivierengebied is in het Nationaal Waterplan opgenomen dat de rivierverruimende maatregelen van de PKB Ruimte voor de Rivier worden gerealiseerd. Ten aanzien van de afvoerverwachtingen voor de lange termijn zal een rijksopgave voor het rivierengebied worden geformuleerd vanuit veiligheid, natuurdoelen, ruimtelijke kwaliteit en ruimtelijke ontwikkelingen. Het ontwerp Nationaal Waterplan is op 12 december 2008 door de ministerraad vastgesteld.

Natuurwetgeving

Op 11 september zijn de ontwerp-aanwijzingsbesluiten voor de vijf Natura2000 gebieden in het Ruimte voor de Rivier gebied gepubliceerd en open gesteld voor inspraak. In het Koepelplan Natura 2000 Rijntakken zijn de bestuurlijke afspraken vastgelegd over de uitgangspunten voor de beheerplannen voor de vijf Natura 2000 gebieden op het gebied van veiligheid, de Kaderrichtlijn Water en natuur. Daarmee is duidelijk welke Natura2000 opgave er ligt per PKB-project en hoe deze worden afgestemd met de veiligheidsopgave. De intentie is om te anticiperen op de lange termijn doelstelling van 18.000 m³ / sec en de adviezen van de Deltacommissie.

Nadeelcompensatie

In de verslagperiode is de manier waarop schaderegelingen en het begrip ruimhartigheid bij de uitvoering van het programma Ruimte voor de Rivier worden ingevuld toegelicht in het Landelijk Bestuurlijk Overleg Hoogwater (LBOH). Met de regeling voor de nadeelcompensatie kan, naast de regeling voor vergoeding van overstromingsschade, alle overige schade vallend binnen de regeling worden vergoed die ontstaat bij de uitvoering van de projecten in het kader van Ruimte voor de Rivier. Naar verwachting

zal de regeling in het eerste kwartaal van 2009 in de Staatscourant worden gepubliceerd.

2.4 Communicatie

Door middel van de media kunnen nut, noodzaak en consequenties van het programma onder de aandacht worden gebracht. Met name de dijkverleggingen Cortenoever en Voorsterklei en de hoogwatergeul Zutphen en Veessen Wapenveld waren genuanceerd in de publiciteit. Daarnaast was de berichtgeving over Vianen genuanceerd tot kritisch (over de variant van bouwen in de uiterwaarden) en kwam het recordaantal woningen dat RWS succesvol aankocht in de Noordwaard positief in de pers.

Veel aandacht was er voor de presentatie van het rapport van de Deltacommissie en in samenhang daarmee negatieve publiciteit in Netwerk over de voortgang in de SNIP3-besluitvorming omtrent de Ontpoldering Overdiepse Polder wat leidde tot vragen uit de Tweede Kamer.

In november bracht de staatssecretaris een bezoek aan Kampen. Naar aanleiding van het bezoek is via de regionale pers bekend gemaakt dat in het voorjaar een besluit over een eventueel omwisselbesluit voor de bypass Kampen genomen zal worden.

In de digitale media is aandacht besteed aan de publicatie van het boek "Rivieren en Inspiratie" over ruimtelijke kwaliteit met daarin nationale en internationale voorbeelden van kwalitatief goede riviergerelateerde projecten. Bij de selectie hiervan heeft het Q-team een belangrijke rol gespeeld.

- Bij nadere uitwerking van het PKB-ontwerp is gebleken dat een te gunstige gebiedsschematisatie in de PKB is gehanteerd. Uit de planstudie is gebleken dat onder andere het dijktracé moeilijk realiseerbaar is;
- Extra ingrepen ten behoeve van de taakstelling zijn niet kosteneffectief gebleken;
- Er zijn geen andere maatregelen die met de Ontpoldering Overdiepse Polder kunnen interacteren, zoals dat langs andere riviertakken wel het geval is. De maatregel is uniek: voor dit deel van het rivierengebied is maar één maatregel voorzien.
- De veiligheid rondom de Overdiepse Polder komt niet in het geding en dijkbeheerders in het gebied hebben te kennen gegeven dat er géén aanvullende dijkverbeteringen in de omgeving noodzakelijk zijn;
- Wijziging van het huidige ontwerp zal het draagvlak in de regio dat gedurende het hele proces is opgebouwd aanzienlijk ondermijnen.

Scopemutaties tot verslagperiode	Datum
- Dijkverbetering Steurgat opnemen in ontpoldering Noordwaard	VGR 12
Scopemutaties verslagperiode	Datum
- Wijziging waterstandsdalend effect Ontpoldering Overdiepse Polder met +/- 3 cm	29 sept 2008

Tabel 1: Scopemutaties

4 De planning en voortgang van het programma

4.1 Mijlpalen

De mijlpalen van het programma hangen nauw samen met de zogenaamde SNIP-fasen die het Ministerie van Verkeer en Waterstaat onderscheidt. De belangrijkste mijlpalen vanuit de Spelregels voor Natte Infrastructuurprojecten (SNIP) zijn de variantkeuze (SNIP 2A), projectbeslissing (SNIP 3), het voorbereidingsbesluit voor de uitvoeringsfase (SNIP 4), het uitvoeringsbesluit (SNIP 5) en de opleveringsbeslissing (SNIP 6). De projectbeslissing markeert het einde van de planstudiefase en het begin van de voorbereidingen voor de realisatiefase. Volgend op de projectbeslissing neemt het bevoegde bestuursorgaan een publiekrechtelijk projectbesluit tot het treffen van de maatregel.

In het overzicht op de volgende twee pagina's is de voortgang per maatregel aangegeven. Met de kleuren groen, oranje en rood wordt vertraging of versnelling in de planstudiefase geprognosticeerd in relatie tot de in de PKB opgenomen data voor projectbeslissingen. Indien de hier genoemde data afwijken van de PKB is dat in een eerdere voortgangsrapportage gemeld. In bijlage 3 is een overzicht opgenomen van mutaties in de planning van de projectbeslissingsdata. Groen betekent een versnelling met drie maanden of meer. Oranje betekent een vertraging voor de totstandkoming van de projectbeslissing met 3 tot 12 maanden en rood betekent een vertraging van de projectbeslissing met 12 maanden of meer.

Nr	Naam maatregel	Initiatiefnemer	Voortgang SNIP fase / lopende activiteit.	Planning datum projectbeslissing	Prognose oordeel
	Maatregelen Basispakket – Bevoegde gezagen en initiatiefnemers				
Boven-Rijn/Waal					
1	Obstakelverwijdering Suikerdam en polderkade naar de Zandberg	Rijkswaterstaat	SNIP 2A in voorbereiding	Q3 2010 (*)	
2	Extra uiterwaardvergraving Millingerwaard	Rijkswaterstaat	SNIP 2A in voorbereiding	Q3 2010 (*)	
3	Dijkteruglegging Lent	Gemeente Nijmegen	Plan van aanpak in voorbereiding	Q1 2010 (*)	
4	Kribverlaging Waalbochten (161 kribben)	Rijkswaterstaat	Projectbeslissing (SNIP 3/5) in voorbereiding	Q3 2011	
5	Kribverlaging Midden-Waal (253 kribben)	Rijkswaterstaat	Projectbeslissing (SNIP 3/5) in voorbereiding	Q3 2011	
6	Kribverlaging Waal- Fort St. Andries (167 kribben)	Rijkswaterstaat	Projectbeslissing (SNIP 3/5) in voorbereiding	Q3 2011	
7	Kribverlaging Beneden Waal (161 kribben)	Rijkswaterstaat	Projectbeslissing (SNIP 3/5) in voorbereiding	Q3 2011	
8	Uiterwaardvergraving Brakelse Benedenw aarden en Dijkverlegging Buitenpolder Het Munnikenland	Waterschap Rivierenland	SNIP 3 in voorbereiding	Q1 2010	
Benedenrivierengebied					
9	Uiterwaardvergraving Bedrijventerrein Avelingen	Gemeente Gorinchem	SNIP 3 in voorbereiding	Q3 2011	
10	Ontpoldering Noordwaard (meestromend)	Rijkswaterstaat	SNIP 3 in voorbereiding	Q1 2009	
11	Ontpoldering Overdiepsche Polder (meestr.)	Provincie Noord-Brabant	SNIP 4 in voorbereiding	gereed	
12	Kadeverlaging Biesbosch	Rijkswaterstaat	Start (eventueel) na SNIP 3 Noordwaard	Q1 2013	
13	Dijkverbetering Amer / Donge	Waterschap Brabantse Delta	Bestuursovereenkomst in voorbereiding	Q1 2012	
14	Dijkverbetering Steurgat / Land van Altena	Waterschap Rivierenland	SNIP 2A in voorbereiding	Q1 2012	
15	Dijkverbetering Bergsche Maas / Land van Altena	Waterschap Rivierenland	SNIP 2A in voorbereiding	Q1 2012	
16	Dijkverbetering Oude Maas / Hoeksche Waard	Waterschap Hollandsche Delta	Bestuursovereenkomst in voorbereiding	Q1 2012	
17	Dijkverbetering Oude Maas / Voorne Putten	Waterschap Hollandsche Delta	Bestuursovereenkomst in voorbereiding	Q1 2012	
	Zuiderklip	Rijkswaterstaat	Oplevering veiligheidsniveau	Gereed	
18	Berging op het Volkerak Zoommeer	Rijkswaterstaat	SNIP 2A in voorbereiding	Q1 2012 (*)	
Pannerdensch Kanaal, Neder-Rijn en Lek					
19	Uiterwaardvergraving Huissensche Waarden	Private partij	Geen SNIP-sturing, wel projectbesluit.	Q1 2009	
20	Uiterwaardvergraving Meinerswijk	Gemeente Arnhem	Bestuursovereenkomst in voorbereiding	Q3 2011 (*)	
21	Uiterwaardvergraving Doorwerthsche Waarden	Rijkswaterstaat	SNIP 3 in voorbereiding	Q4 2010 (*)	
22	Uiterwaardvergraving Middelwaard	Rijkswaterstaat	SNIP 3 in voorbereiding	Q1 2010 (*)	
23	Uiterwaardvergraving De Tollewaard	Rijkswaterstaat	SNIP 3 in voorbereiding	Q3 2010 (*)	
24	Obstakelverwijdering Machinistenschool Elst	Rijkswaterstaat	SNIP 3 in voorbereiding	Q1 2010 (*)	

Maatregelen Basispakket – Bevoegde gezagen en initiatiefnemers					
Nr	Naam maatregel	Initiatiefnemer	Voortgang SNIP fase / lopende activiteit.	Planning datum projectbeslissing	Prognose oordeel
25	Uiterwaardvergraving Honswijkerwaarden, stuweiland Hagestein, Hagesteinse Uiterwaard en Heerenwaard	Provincie Utrecht	SNIP 2a in voorbereiding	Q3 2009 (*)	
26	Dijkverbetering Neder-Rijn Geldersche Vallei	Waterschap Vallei en Eem	Aangehouden /noodzaak bezien afhankelijk van hydraulisch effect andere maatregelen	Q1 2012	
27	Dijkverbetering Neder-Rijn / Betuwe / Tieler- en Culemborgerwaard	Waterschap Rivierenland	SNIP 3 in voorbereiding	Q1 2012	
28	Dijkverbetering Neder-Rijn / Arnhemse- en Velpsebroek	Waterschap Rijn en IJssel	Projectopdracht in voorbereiding	Q4 2010 (*)	
29	Dijkverbetering Lek / Betuwe / Tieler- en Culemborgerwaard	Waterschap Rivierenland	SNIP 3 in voorbereiding	Q1 2012	
30	Dijkverbetering Lek / Alblasserwaard en de Vijfheerenlanden	Waterschap Rivierenland	SNIP 3 in voorbereiding	Q3 2010 (*)	
31	Dijkverbetering Lek / Lopiker- en Krimpenerwaard	Waterschap Stichtse Rijnlanden	Bestuursovereenkomst in voorbereiding	Q4 2010	
IJssel					
32	Dijkverlegging Cortenoever	Waterschap Veluwe	SNIP 2a in voorbereiding	Q3 2009	
33	Dijkverlegging Voorster Klei	Waterschap Veluwe	SNIP 2a in voorbereiding	Q3 2009	
34	Uiterwaardvergraving Bolwerksplas, Worp en Ossenwaard	Gemeente Deventer	SNIP 3 in voorbereiding	Q1 2010	
35	Uiterwaardvergraving Keizers- en Stobbenwaarden en Olsterwaarden	Provincie Overijssel	SNIP 3 in voorbereiding	Q1 2010 (*)	
36	Hoogwatergeul Veessen-Wapenveld	Provincie Gelderland	SNIP 2a in voorbereiding	Q3 2010 (*)	
37	Uiterwaardvergraving Scheller en Oldeneler Buitenwaarden	Gemeente Zwolle	SNIP 4 in voorbereiding	Q3 2008 (*)	
38	Dijkverlegging Westenholte	Provincie Overijssel	SNIP 4 in voorbereiding	Q3 2008 (*)	
39	Zomerbedverlaging Beneden-IJssel	Rijkswaterstaat	SNIP 2a in voorbereiding	Q1 2012	
	Hondsbroeksche Pleij	Rijkswaterstaat	Oplevering veiligheidsniveau	Gereed	

Legenda	Mijlpaal van deze fase
Op	Getekende projectopdracht bestuursovereenkomst
Pa	Goedgekeurd plan van aanpak, beheersplan, planning
s2a	SNIP 2a variantenkeuze
s3	SNIP 3 projectontwerp
Pb	Projectbesluit (planologisch juridisch kader)
S4	SNIP 4 Gegunde aanbesteding uitvoering
S5	SNIP 5 Uitvoeringsbeslissing
Ov	Oplevering veiligheidsniveau
SSsS6	SNIP 6 Opleverbesluit en overdracht naar eindbeheerders

Totstandkoming projectbeslissing	
	vertraging 1 jaar of meer
	vertraging projectbesluit tussen 3-12 maand
	binnen range 3 maanden
	versnelling tussen 3-12 maanden
	versnelling meer dan 12 maanden

* *Huidige prognose uiterste data voor de projectbeslissing (zie bijlage 3 voor toelichting)*

Tabel 4.1: Voortgang Maatregelen

Voor een aantal maatregelen treedt een vertraging op in de planstudiefase richting de projectbeslissing. Vooral voor de grotere en complexe projecten zal het een grote inspanning vragen om deze voor eind 2015 te realiseren. Om te voorkomen dat deze vertraging leidt tot overschrijding van de realisatiedatum van het veiligheidsniveau uiterlijk 31 december 2015 worden verschillende beheersmaatregelen ingezet. De belangrijkste maatregel betreft het probabilistisch gaan plannen van tijdkritische en bestuurlijke of technisch complexe maatregelen vanaf de projectbeslissing / SNIP 3. Dit moment is bewust gekozen omdat in de planstudiefase sprake is van een andere partij dan in de realisatiefase.

Veel tijd en aandacht wordt besteed aan zorgvuldige planvorming met borging van de belangen van bewoners en bedrijven. Waar mogelijk worden besluitvormingsfasen gecombineerd en wordt al voor het nemen van de projectbeslissing vastgoed aangekocht. De organisatie van de uitvoering wordt al ruim voor de projectbeslissingdatum opgezet en ook de voorbereiding van de samenwerkingsovereenkomst met bevoegd gezagen wordt al voor de projectbeslissingsdatum gestart. De samenwerkingsovereenkomst die wordt gesloten met betrokken bestuursorganen bevordert de doorloopsnelheid van de vergunningsprocedures. Waar aan de orde wordt de mogelijkheid benut van coördinatie bij vergunningverlening, zoals die is vastgelegd in de nieuwe Wet op de Ruimtelijke Ordening per 1 juli 2008.

Het aantal PKB-maatregelen waarvoor een ondertekende bestuursovereenkomst of projectopdracht ligt is ongewijzigd ten opzichte van de vorige verslagperiode. Voor een vijftal dijkversterkingen, de kadeverlaging Biesbosch en de uiterwaardvergraving Meinerswijk wordt momenteel onderzocht of een bestuursovereenkomst afgesloten dient te worden of dat de maatregel anderszins vorm kan krijgen. In de verslagperiode zijn Plannen van Aanpak vastgesteld voor 5 dijkverbeteringen en daarmee is voor in totaal 28 maatregelen het Plan van Aanpak vastgesteld.

Voor drie maatregelen (Ontpoldering Overdiepse Polder, Dijkverlegging Westenholte en Uiterwaardvergraving Scheller en Oldeneler Buitenwaarden) is in de verslagperiode de projectbeslissing (SNIP 3) genomen. Voor deze maatregelen is de realisatiefase gestart. Ten behoeve van bestuurlijk draagvlak in de realisatiefase is voor de Dijkverlegging Westenholte en de Uiterwaardvergraving Scheller en Oldeneler Buitenwaarden een bestuurlijke samenwerkingsovereenkomst ondertekend door alle betrokken bestuurlijke organen: Rijkswaterstaat Oost-Nederland, het ministerie van LNV, Provincie Overijssel, waterschap Groot Salland en gemeente Zwolle. De bevoegde gezagen met betrekking tot de Uiterwaardvergravingen Bolwerksplas, Worp en Ossenwaard en Keizers- en stobbenwaarden en Olsterwaarden hebben reeds de intentie uitgesproken dat zij eveneens de samenwerkingsovereenkomst zullen tekenen, zodra de projectbeslissingen voor deze Uiterwaardvergravingen zijn genomen. Voor de Ontpoldering Overdiepse Polder wordt gewerkt aan een bestuurlijke samenwerkingsovereenkomst. Voor de Dijkverlegging Westenholte is overeenstemming bereikt over de realisatiefase zodat de realisatieovereenkomst tussen de staatssecretaris en het waterschap Groot Salland ondertekend kan gaan worden. Het tijdig sluiten van een realisatieovereenkomst en een

samenwerkingsovereenkomst zo snel mogelijk na de projectbeslissing is een van de mogelijkheden om versnelling in de uitvoering te bewerkstelligen.

4.2 Ontwikkelingen per riviertak

4.2.1 Voortgang Boven-Rijn/Waal

Algemeen

Een belangrijke mijlpaal in deze riviertak betreft de start van de aanbesteding van de pilot kribverlagingen. Voor de dijkverlegging Buitenpolder Het Munnikenland is een variantkeuze gemaakt.

Obstakelverwijdering Suikerdam en Uiterwaardvergraving Millingerwaard

Inhoudelijk bestaat een nauwe samenhang tussen lopende NURG-projecten en de Ruimte voor de Rivier maatregelen obstakelverwijdering Suikerdam en uiterwaardvergraving Millingerwaard. Met de NURG-projecten wordt een deel van de veiligheidsopgave reeds gerealiseerd. Om die reden is ook gekozen voor een verbinding van deze maatregelen met de NURG-projecten. Op 20 oktober 2008 is het convenant getekend met betrekking tot de uiterwaardvergraving Millingerwaard tussen RWS en Dienst Landelijk Gebied (DLG), waarin afspraken zijn vastgelegd over de uitvoering door DLG van de planstudie en realisatie van dit project. In de PKB is aangegeven dat een waterstandsaling van 9 cm zal worden bereikt tussen km 870 en 872 als effect van de gecombineerde maatregelen NURG en de aanvullende maatregel verlaging Millingerdam. Voor de oorspronkelijke NURG-maatregel klopt dit, maar als de extra maatregel erbij komt, verschuift de maximale waterstandsaling naar km 867.5, ter hoogte van de Millingerdam. Dus de taakstelling wordt gerealiseerd, maar op een andere locatie. Wanneer de projectbeslissing is genomen zal dit definitief worden gemeld.

Dijkeruglegging Lent

De gemeente Nijmegen heeft een eerste versie van het plan van aanpak ingediend. Zij onderzoekt de versnellingsmogelijkheden om tot realisatie te komen van het veiligheidsniveau eind 2015 en dient daartoe een aangevulde versie van het plan van aanpak in. Vanuit kostenefficiëntie is voor gekozen om de pijlers van de aan te leggen tweede stadsbrug meteen geschikt te maken voor de verwachte verhoogde afvoer op langere termijn.

Kribverlagingen

Voor de kribverlagingen wordt een pilot uitgevoerd voor 100 kribben en in de verslagperiode is gestart met de aanbesteding van deze kribverlagingen. De leerpunten uit de pilot, met name aangaande de risico's en de consequenties daarvan voor beheer en onderhoud, worden betrokken bij de uitwerking van de overige kribverlagingen.

4.2.2 Voortgang Benedenrivierengebied

Algemeen

Voor de Ontpoldering Overdiepse Polder is een projectbeslissing genomen. Voor twee maatregelen in dit gebied, Avelingen en Noordwaard, vordert de uitwerking van de voorkeursvariant. Met het waterschap Brabantse Delta is een overeenkomst in voorbereiding voor de dijkverbetering Amer/Donge. Vanwege de overlap met het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP) zullen op verzoek van het waterschap Hollandsche Delta de dijkverbeteringen Oude Maas/Hoeksche Waard en Oude Maas/Voorne Putten worden ingepast in het HWBP, maar wel binnen het Ruimte voor de Rivierprogramma worden uitgevoerd. Een bestuursovereenkomst is daarom niet meer aan de orde.

Ontpoldering Noordwaard

Ontpoldering Noordwaard is het eerste project waar conform de nieuwe Wet op de Ruimtelijke Ordening een rijksinpassingsplan op van toepassing is. Dit kost meer tijd dan verwacht. Positief voor de maatregel is dat veel voortgang is geboekt in de onderhandelingen en aankopen van landbouwbedrijven en huizen.

Ontpoldering Overdiepse Polder

De provincie Noord-Brabant heeft een versobering aangebracht aan het oorspronkelijk ingediende projectbeslissingsvoorstel (SNIP3) om daarmee binnen de bandbreedte van het projectbudget te blijven. Begin oktober is de projectbeslissing genomen en daarmee wordt een vermindering van het waterdalingseffect van 3 cm geaccepteerd (zie voor toelichting hoofdstuk 3 Scope van het programma).

De versobering is verwerkt in een aangepast dijkverleggingsplan en de provincie heeft het Provinciaal inpassingsplan ter inzage gelegd. De uitvoering van het project vindt plaats door waterschap Brabantse Delta.

De initiatiefnemer heeft in het kader van "plannen en wonen aan de Rijn" een prijs gekregen van het Rheinkolleg van Nordrhein Westfalen voor het ontwerp van het terpenplan. Het Q-team en de bewoners hebben aan dit ontwerp een grote bijdrage geleverd.

Zuiderklip

Op 8 december 2008 is de eerste fase van het project, het behalen van de beoogde waterstands daling, opgeleverd en is de bijdrage aan de Ruimte voor de Rivierdoelstelling gerealiseerd. Het project gaat nu fase 2 in, met als doel de realisatie van extra natuur. Naar verwachting wordt deze fase in 2010 afgerond.

Berging Volkerak Zoommeer

In de verslagperiode heeft discussie plaatsgevonden over de begrenzing van het project in verband met de adviezen van de Deltacommissie. Vooral nog lijkt het vasthouden aan de PKB-scope de best optie. Op grond van motie nr 24 bij de begrotingsbehandeling 2009 wordt een voorstel uitgewerkt omtrent het herstel van de overgang tussen zout en zoetwater.

Als reactie op de zorg die de gemeente Etten-Leur heeft uitgesproken over de gevolgen van wateroverlast door de maatregelen in het gebied ten gevolge van Ruimte voor de Rivier en de adviezen van de Deltacommissie wordt onderzocht welke aanpassingen ertoe kunnen leiden dat wateroverlast in Etten-Leur wordt voorkomen.

4.2.3 Voortgang Pannerdensch Kanaal, Neder-Rijn en Lek

Algemeen

De maatregelen in dit gebied betreffen een aantal dijkverbeteringen. Het waterschap Vallei en Eem heeft in een brief aan de staatssecretaris verzocht de noodzaak van de dijkverbetering Neder-rijn /Geldersche Vallei te onderzoeken. De dijkverbetering Neder-Rijn, Arnhemse en Velperbroek is van zo geringe omvang dat in plaats van een bestuursovereenkomst een alternatieve opdrachtverlening zal plaatsvinden.

Uiterwaard vergraving Huissense waarden

Vanwege de toenemende kans op vertraging in dit particuliere project gezien de voortgang van de MER en het bestemmingsplan, is gestart met de voorbereiding, van de alternatieve maatregel Kribverlaging Pannerdensch Kanaal, zoals in de PKB is opgenomen. Indien nodig kan hierop worden teruggefallen.

Uiterwaardvergraving Meinerswijk

Uiterlijk medio 2009 wordt duidelijk of de gemeente Arnhem het initiatief voor de maatregel op zich neemt, afhankelijk van de EMAB-status. Vervolgens kan al dan niet een bestuursovereenkomst worden gesloten. Dit is het uiterste moment om oplevering uiterlijk 2015 te kunnen realiseren.

Uiterwaardvergraving Honswijkerwaarden, stuweiland Hagestein, Hagesteinse uiterwaard en Heerenwaard

De geplande uiterwaardvergraving bij Vianen is door de provincie Utrecht aangegrepen om een bredere gebiedsinrichting te kunnen realiseren. De regionale samenwerking heeft geleid tot een breed gedragen plan voor een zomerbedverlaging. Op dit moment wordt onderzocht in hoeverre dit plan binnen de programmascope kan worden uitgevoerd. Weliswaar zal vertraagd een projectbeslissingsvoorstel (SNIP 3) worden ingediend, maar de verwachte oplevering van de waterstandsraling kan voor eind 2015 zijn gerealiseerd.

Dijkverbetering Neder-Rijn, Betuwe, Tieler- en Culemborgerwaard

De gemeente Culemborg ontwikkelt onder de naam "Culemborg aan de Lek" een nieuw initiatief voor de dijkverbetering Neder-Rijn, Betuwe, Tieler- en Culemborgerwaard. Het projectbesluit voor de dijkversterking is gepland in 2012. De komende tijd zal duidelijk moeten worden of dit initiatief deel kan gaan uitmaken van het maatregelenpakket.

4.2.4 Voortgang IJssel

Algemeen

In het IJsselgebied zijn de eerste projectbeslissingen (SNIP 3) genomen voor de dijkverlegging Westenholte en de Uiterwaardvergraving Scheller en Oldeneler Buitenwaarden. Voor de Uiterwaardvergravingen Bolwerksplas, Worp en Ossenwaard en Keizers- en Stobbenwaarden en

Olsterwaarden is een keuze gemaakt voor een voorkeursvariant. De overige planstudies zijn in volle gang.

Dijkverleggingen Cortenoever en Voorster Klei en alternatieve maatregel Hoogwatergeul Zutphen

Het regioplan IJsselsprong, een door de regio uitgewerkt voorstel voor een buitendijkse geul voor Zutphen in plaats van de in de PKB genoemde alternatieve maatregel langs de IJssel, resulteert niet in de vereiste waterstandsdeling voor 2015, maar biedt wel kansen voor de ruimtelijke kwaliteit. Het waterschap Veluwe werkt nu een voorstel uit om aanvullend op de dijkterugleggingen een buitendijkse geul voor Zutphen aan te leggen, waarmee tegemoet gekomen wordt aan zowel de korte als de lange termijn opgave voor waterstandsdeling, maar eveneens aan de regionale wensen op gebied van wonen en infrastructuur. Vanwege het betrekken van de lange termijnoplossing is indiening van een voorstel voor een voorkeursalternatief uitgesteld. Ook de projectbeslissing loopt daarmee vertraging op.

In het advies bij de projectbeslissing zal worden aangegeven welke onderdelen voor eind 2015 zullen zijn uitgevoerd en welke maatregelen bijdragen aan de lange termijn doelstellingen in het gebied en tevens tegemoet komen aan de regionale wensen.

Uiterwaardvergraving Bolwerksplas, Worp en Ossenwaard en Keizers- en Stobbenwaarden en Olsterwaarden.

In de verslagperiode is de beslissing voor uitwerking van de voorkeursvariant genomen. Het plan wordt breed gedragen in de regio.

Hoogwatergeul Veessen-Wapenveld

De startnotitie MER is door Gedeputeerde Staten vastgesteld en ter inzage gelegd. De startnotitie bevat onder andere het advies meerdere opties uit te werken voor het in- en uitlaatwerk, de grootste zorg van de agrariërs in het gebied. De maatschappelijke acceptatie voor de maatregel lijkt toe te nemen. Er is grotere bereidheid van agrariërs om hun bezit te laten taxeren en onderhandelingen over aankoop te starten.

Dijkverlegging Westenholte en Uiterwaardvergraving Scheller en Oldeneler Buitenwaarden

Voor beide maatregelen is begin oktober een projectbeslissing genomen. Op 15 oktober is een bestuurlijke samenwerkingsovereenkomst getekend en begin 2009 zal de realisatieovereenkomst worden getekend met het waterschap Groot Salland.

Zomerbedverlaging Beneden-IJssel en alternatieve maatregel Hoogwatergeul Kampen

Een beslissing over het nemen van een omwisselbesluit is uitgesteld naar voorjaar 2009, om de regio meer tijd te gunnen voor uitwerking van de planstudie op het gebied van financiering en hydraulisch effect. Bovendien worden de consequenties van de mogelijke verhoging van het IJsselmeerpeil voor de maatregel naar aanleiding van de adviezen van de Deltacommissie in beeld gebracht en betrokken in de besluitvorming

5 Risicomanagement en auditing

5.1 Risicomanagement binnen Ruimte voor de Rivier

Risicomanagement maakt een belangrijk onderdeel uit van de beheersing van het programma Ruimte voor de Rivier. Risico's die zich daadwerkelijk voordoen, kunnen immers van invloed zijn op de scope, de planning of de financiën van het programma. De risico's worden gemonitord zowel op programmaniveau als op maatregelniveau. Basis voor de risicobeheersing op programmaniveau is het risicoregister waarin de programmarisico's zijn gegroepeerd naar inhoudelijke thema's. Per risico is daarin aangegeven welke beheersmaatregelen worden getroffen. Het risicoprofiel is voor zover mogelijk gekwantificeerd.

In de bestuursovereenkomsten en projectopdrachten met initiatiefnemers is de verantwoordelijkheid vastgelegd voor de risicoanalyse per maatregel en de keuze, uitvoering en evaluatie van bijbehorende beheersmaatregelen. In de overeenkomsten is ook vastgelegd dat de initiatiefnemer periodiek rapporteert over de risicoanalyse en beheersmaatregelen. Twee keer per jaar organiseert iedere initiatiefnemer een risicosessie volgens de programmabrede uitgangspunten. Maatregelrisico's die om beheersing op programmaniveau vragen, zijn opgenomen in het risicoprofiel.

5.2 Beheersing van risico's op programmaniveau

De risico's op programmaniveau zijn gegroepeerd naar inhoudelijke thema's. Onderscheiden worden endogene en exogene risico's. Endogene risico's kennen een beïnvloedbare oorzaak waarop de beheersing kan worden gericht. Exogene risico's kennen een niet-beïnvloedbare oorzaak zodat de beheersing gericht moet zijn op de gevolgen van het risico. Het belangrijkste exogene risico betreft de kans dat door een te hoge marktvraag een prijsopdrijvend effect optreedt. Waar mogelijk wordt geanticipeerd door contact te onderhouden met de marktpartijen en afspraken te maken over spreiding van aanbestedingen.

Voor de belangrijkste endogene risico's, is een inschatting gemaakt naar gevolgen voor het programma in tijd en geld. Omdat de risico's die zich bij meerdere maatregelen manifesteren vooral op programmaniveau worden beheerst, wordt een programmabreed risicoprofiel gemaakt. De kwantificering naar geld is hieronder in tabelvorm weergegeven. De kwantificering in tijd vindt de komende periode plaats.

Thema's Bedragen in € mln	PKB4 [€] verwachtingswaarde	Verwachtingswaarde begin verslagperiode	Verwachtingswaarde Einde verslagperiode
Procesrisico's	96,9	20,5	47,8
Grond	116,4	74,4	36,3
Vastgoed	40,1	20,3	7,3
Hydraulica/ Dijken	54,2	50,4	50,7
Natura 2000/ KRW	11,2	5,6	2,5
Overige	-	6,6	-
Markt & aanbesteding	-	10,6	1,4
Subtotaal risico's	318,8	188,4	146,0
Voorziening uitvoeringsrisico's	-	-	50,0
Echt onvoorzien	65,4	65,4	65,4
Totaal	384,2	253,8	261,4

Uit bovenstaande tabel blijkt dat de verwachtingswaarde voor de programmarisico's licht is gestegen. Dit komt door een voorziening ad € 50 mln voor uitvoeringsrisico's. Het gaat hierbij om risico's die de maatregelen redelijkerwijs niet kunnen dragen en buiten de in de realisatieovereenkomst afgesproken risicotoeslag vallen.

De risico's worden per programmathema gepresenteerd en niet per maatregel, omdat een risico op gebied van bijvoorbeeld het thema grond programmabreed van invloed is op alle maatregelen waar een grondverzetopgave ligt. Om dezelfde reden wordt de risicobeheersing programmabreed opgepakt.

Per thema kunnen de volgende ontwikkelingen worden onderscheiden.

Procesrisico's

De procesrisico's voor de planstudiefase zijn afgenomen. Tegelijkertijd zijn de procesrisico's voor de realisatiefase gestegen, omdat overeenstemming bereikt moet worden over de risico-opslag in de realisatieovereenkomst. Deze risico-opslag is een financiële tegemoetkoming aan de realisator in verband met de voor rekening van de realisator komende risico's in de uitvoeringsfase. Daartoe wordt maatwerk per maatregel ingezet en naarmate meer maatregelen in de realisatiefase komen wordt ervaring opgedaan met de bandbreedte van de risico-opslag.

Om het relatief grote risico van vertraging in de overgang van planstudie naar realisatie te voorkomen, worden verschillende activiteiten zoveel mogelijk naar voren gehaald. Zo worden al ruim voor de projectbeslissing marktverkenningen uitgevoerd, wordt de realisator al vroeg bij het project betrokken en ook worden de voorbereidingen voor een bestuurlijke samenwerkingsovereenkomst en een realisatieovereenkomst gestart al ruim voor dat de projectbeslissing wordt genomen.

Om het risico op vertraging vanwege onduidelijkheid over de kosten van beheer en onderhoud te verminderen worden bij de keuze voor een voorkeursvariant explicieter de beheer en onderhoudskosten betrokken en wordt zoveel mogelijk vooraf afspraken gemaakt over financiering van deze kosten. Verder is de kans toegenomen dat voor enkele maatregelen, ondanks georganiseerde trainingen toch extra geïnvesteerd moet worden in kenniscapaciteit om kwaliteit in de uitwerking van de voorstellen te kunnen waarborgen.

De koppeling van maatregelen met andere gebiedsontwikkelingen in de regio, onder meer in het licht van de adviezen van de Deltacommissie, biedt kansen maar maakt een project ook complex en heeft daardoor het risico van vertraging in zich. Maatregelen waar dit zou kunnen spelen zijn Lent (stadsontwikkeling), Cortenoever/Voorsterklei (combinatie met regio alternatief Zutphen), Meinerswijk (experiment met aangepast bouwen), Veessen-Wapenveld (streekontwikkeling), Zomerbedverlaging Beneden-IJssel (IJsseldelta Kampen) en Suikerdam en Millingerwaard (NURG-projecten). Afspraken worden gemaakt over ontkoppelmomenten wanneer ten gevolge van regionale wensen de einddatum van het programma in gevaar dreigt te komen.

Een belangrijk nieuw onderscheiden risico is dat de privaat uitgevoerde maatregel Uiterwaardvergraving Huissensche waarden niet tijdig van de grond komt. Teneinde de waterstandsdoelstelling tijdig te realiseren zijn de voorbereidingen getroffen om per 1-1-2009 de alternatieve maatregel Kribverlaging Pannedersch Kanaal uit de PKB te starten (zie ook 4.2.3).

Naast procesrisico's zijn er ook proceskansen ontstaan: de nieuwe Wet op de Ruimtelijke Ordening biedt mogelijkheden voor versnelling van afhandeling van vergunnings- en bestemmingsplanprocedures door coördinatie en biedt de mogelijkheid van een voorbereidingsbesluit om ongewenste ontwikkelingen tegen te gaan in gebieden waarvoor een nieuw bestemmingsplan wordt voorbereid.

Vastgoed

Een algemeen risico is dat grond niet tijdig vrij beschikbaar is voor de realisatie van het werk. Het risico dat compensatiegronden voor bedrijven niet tijdig voor handen zijn, is onder meer afgenomen nu door de Dienst Landelijk Gebied in het afgelopen jaar zes geschikte ruilbedrijven zijn aangeboden en geaccepteerd. Voor bijna alle maatregelen met een grote en middelgrote vastgoedopgave is een aankoopstrategieplan vastgesteld en daarmee hebben de grondverwerwers een handvat en de bevoegdheid om de gronden binnen een maatregelgebied actief op te pakken. Rekening houdend met de lange aanlooptijd naar een transactie, is in de verslagperiode al voor € 23 mln aan vastgoed gekocht.

Het financiële risico dat specifieke wensen van een initiatiefnemer een precedent scheppen voor andere maatregelen is verlaagd vanwege de inkadering van de toepassing van het begrip ruimhartigheid (naar aanleiding van de op 27 juni 2006 aangenomen motie Van Lith).

De kans dat het planstudieproces niet leidt tot een plan met voldoende grondslag voor onteigening is afgenomen door in een vroeg stadium de plannen te toetsen om hierop tijdig bij te kunnen sturen.

Hydraulica

Het risico dat de in de PKB per maatregel in cm's MHW-waarde uitgedrukte veiligheidsdoelstelling niet wordt gerealiseerd, vermindert met het vorderen van het programma. Met het vorderen van de planstudiefase zijn inmiddels voor tien maatregelen de nodige informatie over realiseren van de waterstandsaling beschikbaar. De taakstelling wordt voor al deze maatregelen, op de Ontpoldering Overdiepse Polder na (zie par. 4.2.2), gerealiseerd en voor enkele maatregelen wordt zelfs een overmaat aan rivierverruiming gerealiseerd. Voor de andere maatregelen is nog geen uitspraak te doen gezien de fase waarin het ontwerpproces zich bevindt. De financiële reservering voor eventuele additionele maatregelen wordt daarom vooralsnog gehandhaafd.

Het risico dat de kosten voor dijkontwerp hoger uitvallen door onduidelijkheden in de Leidraad Rivieren is afgenomen met het addendum hierbij (zie par. 2.3).

Grondrisico's

Het risico bestaat dat er niet tijdig voldoende bestemmingen zijn voor de toepassing van overtollig bodemmateriaal. In de verslagperiode is de verwachtingswaarde voor de grondrisico's gehalveerd. Een belangrijke reden van de daling is de herziening van de grondbalans, waardoor de kans is afgenomen dat bestemmingen voor toepassing van licht verontreinigde baggerspecie en grond niet tijdig beschikbaar zijn. De daling van het risico gaat uit van de maximale toepassing van het per 1 januari 2008 in werking getreden Besluit Bodemkwaliteit (Bbk). De daling van het risico zou groter zijn geweest als bij alle betrokken partijen draagvlak voor de Bbk-normen zou bestaan. Het risico is ontstaan dat aanvullende milieuhygiënische eisen gesteld worden waardoor grootschalige bodemtoepassingen volgens het Bbk niet worden geaccepteerd met aanzienlijke gevolgen voor de grondbalans en de kostenraming.

Een andere belangrijke oorzaak van de daling van de verwachtingswaarde betreft het vervallen van het risico op het betalen van nazorgeffingen doordat het opvullen van putten valt onder de grootschalige bodemtoepassingen in het Bbk en niet onder de Wet Milieubeheer.

Natura 2000

In het Ruimte voor de Rivierprogramma is blijvend aandacht voor de afstemming van de Natura 2000- en de veiligheidsopgave. In het ontwerp van de planmaatregelen wordt gezocht naar de optimale invulling voor zowel veiligheid als ruimtelijke kwaliteit, waaronder Natura 2000. Richtinggevend daarbij is het Koepelplan Natura 2000 Rijntakken dat op 14 november 2008 is vastgesteld in het Bestuurlijk Overleg Bovenrivieren (BOB). Het Koepelplan legt de bestuurlijke afspraken vast over de bijdrage van de Ruimte voor de Rivier projecten aan de realisatie van de Natura 2000 doelen. De mogelijkheid bestaat dat de hoge eisen aan de te

ontwikkelen natuur extra kosten met zich meebrengt. Voor dit risico is een risicoreservering opgenomen. Ingezet wordt op het voor september 2009 in beeld hebben van de mogelijkheden voor de realisatie van de Natura-2000 opgave van de maatregelen, omdat dan de conceptbeheerplannen van de vijf Natura 2000 gebieden worden vastgesteld. Op dat moment ligt de bijdrage van de Ruimte voor de Rivier maatregelen aan de realisatie van de Natura 2000-doelen vast en worden de projecten ook noodzakelijk voor de realisatie van het Natura 2000 netwerk.

Uitvoeringsrisico's

In de realisatiefase worden de uitvoeringsrisico's op afstand gezet; d.w.z. dat de externe realisator (meestal een waterschap) een toeslag krijgt voor het opvangen van eventueel optredende risico's. Die toeslag is afhankelijk van de omvang van de maatregel. Deze sturingsfilosofie heeft tot doel om de risico's daar te leggen waar de beheersing plaats kan vinden..Onvoorziene uitvoeringsrisico's die de maatregel redelijkerwijs niet kan dragen en die buiten de in de ROK afgesproken risicotoeslag vallen, komen ten laste van programma. Op voorhand is daartoe een risicoreservering van € 50 miljoen opgenomen.

5.3 Auditing

In de verslagperiode zijn audits uitgevoerd op de Plannen van Aanpak van de volgende maatregelen:

Maatregel	Datum
Uiterwaardvergravingen Neder-Rijn	02-07-2008
Dijkversterking Ne der-Rijn, Betuwe, Tieler en Culemborgerwaard	17-09-2008
Dijkversterking Lek, Betuwe, Tieler en Culemborgerwaard	29-09-2008
Dijkverbetering Bergsche Maas, land van Altena	29-09-2008
Dijkversterking Lekdijk Alblasserwaard en Vijfheerenlanden	29-09-2008
Dijkversterking Steurgat , land van Altena	29-09-2008
Dijkverlegging Westenholtte (realisatiefase)	15-10-2008
Dijkteruglegging Lent	09-12-2008

Over het algemeen voldoen de plannen van aanpak volgens de auditor aan de gestelde eisen. Op een aantal punten, met name risicomangement, vragen de plannen om nadere uitwerking. Deze aandachtspunten zijn met de initiatiefnemers besproken en worden door de initiatiefnemer opgepakt.

In de verslagperiode is een externe audit uitgevoerd naar de beheersing van het programma Ruimte voor de Rivier, met als doel deze te optimaliseren. In het rapport wordt vastgesteld dat "een aantal zaken opvallend goed gaan" en worden een aantal verbeterpunten voorgesteld. Die aanbevelingen worden overgenomen.

6 De financiën van het programma

6.1 Algemeen

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de ontwikkelingen van het programmabudget, de programma-uitgaven en de aangegane verplichtingen, en de toegezegde en gerealiseerde ontvangsten in de periode van 1 juli 2008 tot en met 31 december 2008. De diverse bedragen worden weergegeven in miljoenen euro's met één decimaal, zodat de uiteindelijke nauwkeurigheid 100.000 euro is. De weergave veroorzaakt bij optellingen kleine afrondingsverschillen.

6.2 Programmabudget

Programmabudget Ruimte voor de Rivier					
Bedragen in miljoen EUR, inclusief BTW					
	Totaal einde VGR 12 (PP2007)	Wijzigingen in verslag periode (PP2007)	Totaal einde verslag periode (PP2007)	Prijsindexering (PP2008)	Totaal VGR 13 (PP2008)
PKB-fase	39,2	-	39,2	-	39,2
Planstudiefase	60,1	-	60,1	-	60,1
Uitvoeringsfase	2.066,1	-	2.066,1	-	2.066,1
Programmamanagement	107,9	8,7	116,7	-	116,7
Totaal projectbudget (incl. BTW)	2.273,4	8,7	2.282,1	-	2.282,1

Tabel 6.1 het programmabudget per 31 december 2008

Het programmabudget bedraagt nu € 2.282,1 miljoen. De wijziging in de verslagperiode betreft een administratieve aanvulling ad € 8,7 miljoen op het budget voor programmamanagement die samenhangt met een administratieve correctie op de ontvangstentaakstelling (zie voetnoot in paragraaf 6.5). Ter bepaling van de bandbreedte van de raming wordt aangesloten bij de onzekerheidsmarges zoals die zijn vastgelegd in het MIRT/SNIP-spelregelkader, wat inhoudt dat de bandbreedte van de raming wordt bepaald door de fase waarin maatregelen zich bevinden in samenhang met het budgetbeslag van de maatregelen. Naarmate de maatregelen vorderen, daalt de bandbreedte van 35% in de verkenningsfase naar 25% bij de variantkeuze en 15% bij de projectbeslissing.

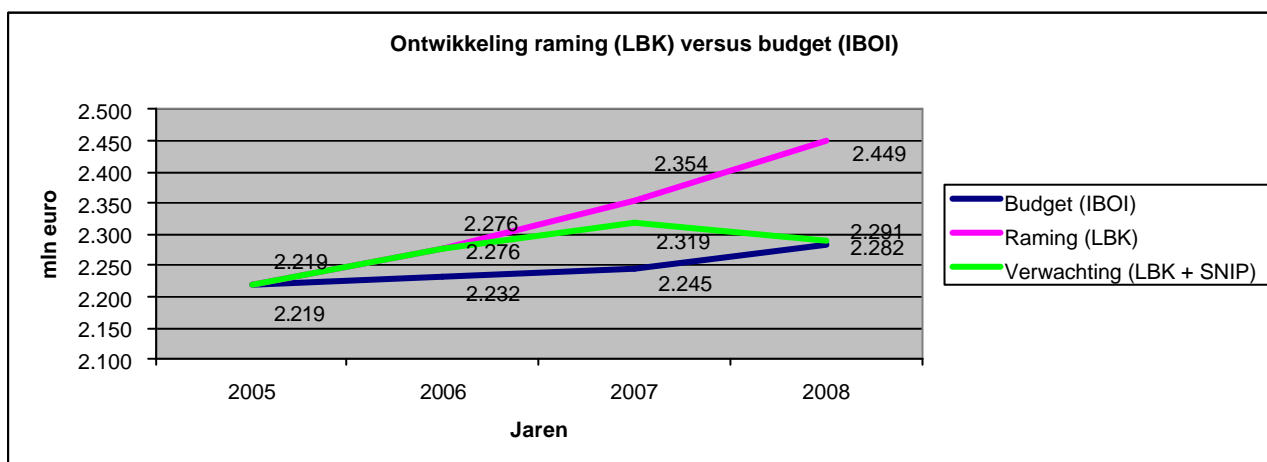
De oorspronkelijke (PKB-)raming en de actualisatie ervan vinden plaats aan de hand van de vastgestelde PRI-systematiek (Project Ramingen Infrastructuur). Het programma hanteert per peildatum een bandbreedte in de raming van 31,1% (in de vorige rapportage was dit 34,5%). De daling van de bandbreedte in de verslagperiode is het gevolg van de genomen variantkeuzebeslissingen en projectbeslissingen. De bandbreedte

betekent dat de verwachte uitgaven zullen uitkomen tussen € 1,6 miljard en € 3 miljard.

In de voortgangsrapportage per 31 december 2007 is het budget in relatie tot de actuele programmaraming gepresenteerd. Daaruit bleek een spanning te bestaan tussen de herijking van de raming op basis van het Landelijk Kostprijzen Bestand (LBK) van Rijkswaterstaat en de budgetaanpassing op basis van de IBOI-prijscompensatie. Samen met het verschil uit voorgaande jaren is sinds de vaststelling van de PKB het verschil uit tussen de ontvangen IBOI-compensatie en de reële GWW-index opgelopen naar € 167 mln.

Deze spanning zou leiden tot een budgetprobleem als het risicoprofiel niet fors was gaan afvlakken door de getroffen beheersmaatregelen en als bij de tot nu toe gemaakte ontwerpkeuzes, anticiperend op het addendum Leidraad Rivieren; zie hoofdstuk 2, niet al doelmatigheid was betracht. De raming op basis van een beperkt aantal projectbeslissingen en de herijking van het risicoprofiel leidt tot een actuele uitgavenprognose van € 2.291 mln, een spanning tussen raming en budget derhalve van € 9 mln. In de volgende voortgangsrapportages zal deze ontwikkeling worden gevolgd.

Het bovenstaande is onderstaand grafisch weergegeven waarbij ook de actuele ramingsverwachting is opgenomen.



Figuur 6.1: ontwikkeling prijsontwikkeling ten opzichte van het budget en de ramingsverwachting

De invloed van de kredietcrisis is in de verslagperiode nog niet tot uitdrukking gekomen in de prijsontwikkeling in de GWW-sector. Wel lijkt de stijging van de grondprijs in het laatste kwartaal van 2008 tot stilstand te zijn gekomen. Ondanks de weinige dynamiek, houdt de markt de oude vraagprijzen voorlopig nog vast. De prijsontwikkelingen in de GWW-sector en vastgoed blijven nauwlettend gemonitord en wanneer effecten bekend zijn, worden die doorgevoerd in de raming. Op dit moment is het daarvoor echter nog te vroeg.

6.3 Uitgaven en verplichtingen

In tabel 6.2 zijn de uitgaven in de verslagperiode aangegeven per riviertak en niet per maatregel: de maatregelen hangen met elkaar samen en uitgaven per maatregel verstrekken kan een marktgevoelige werking hebben. In de verslagperiode is een totaalbedrag van € 59,3 miljoen uitgegeven. De uitgaven in de verslagperiode zijn planstudiekosten (€ 9,7 mln), vastgoedaankopen (€ 32,0 mln waaronder storting in het Groenfonds als aanvulling van het fondssaldo en ten behoeve van lopende vastgoedaankopen), realisatiekosten (€ 8 mln) en de agentschapsbijdrage (€ 5,7 mln). De uitgaven voor geheel 2008 bedragen € 100 mln en zijn in lijn met het geplande kasritme voor 2008 (€ 103 mln).

Projectbudget Ruimte voor de Rivier (€mln. incl BTW)			
	Totaal VGR12	Uitgaven deze periode	Totaal
PKB fase			
PKB organisatie Ruimte voor de Rivier	39,2	-	39,2
Lopende projecten	11,6	-	11,6
Planstudiefase			
Boven-Rijn/Waal	5,5	2,3	7,8
Benedenrivierengebied	8,1	1,9	10,0
IJssel	26,5	4,1	30,6
Pannerdensch Kanaal, Neder-Rijn, Lek	2,7	4,9	7,6
Uitvoeringsfase			
Boven-Rijn/Waal	29,0	1,6	30,6
Benedenrivierengebied	21,7	12,0	33,7
IJssel	1,7	1,0	2,7
Pannerdensch Kanaal, Neder-Rijn, Lek	3,4	7,6	11,0
Opgetreden risico's	48,5	-	48,5
Vastgoed	20,0	20,0	40,0
Compensatie-/Ruilvergrendelen	2,8	-	2,8
Uitgaven buiten scope			
Lange termijn reserveringen	0,9	0,9-	-
Programmamanagement			
Programmadirectie Ruimte voor de Rivier	23,0	4,8	27,8
Totaal artikel 16.02.02	244,6	59,3	303,9

Tabel 6.2 Uitgaven ruimte voor de rivier

In onderstaande tabel zijn de verplichtingen over de verslagperiode en cumulatief aangegeven.

Verplichtingen Ruimte voor de Rivier (€mln. incl BTW)			
	Totaal VGR12	Aangegane verplichtingen deze periode	Totaal
PKB fase			
Projectorganisatie Ruimte voor de Rivier	39,2	-	39,2
Lopende projecten	11,6	-	11,6
Planstudiefase			
Boven-Rijn/Waal	11,3	2,9	14,2
Benedenrivierengebied	15,2	1,3	16,5
IJssel	34,0	1,1	35,1
Pannerdensch Kanaal, Neder-Rijn, Lek	3,5	5,3	8,8
Uitvoeringsfase			
Boven-Rijn/Waal	30,3	18,8	49,1
Benedenrivierengebied	22,3	9,4	31,7
IJssel	12,2	4,7	16,9
Pannerdensch Kanaal, Neder-Rijn, Lek	-	0,1	0,1
Opgetreden risico's	48,5	-	48,5
Vastgoed	20,0	20,0	40,0
Compensatie-/Ruilgronden	2,8	-	2,8
Verplichtingen buiten scope			
Lange termijn reserveringen	0,9	0,9-	-
Programmamanagement			
Programmadirectie Ruimte voor de Rivier	30,5	0,3	30,8
Totaal artikel 16.02.02	282,3	63,0	345,3

Tabel 6.3 Verplichting ruimte voor de rivier

6.4 Kasritme Ruimte voor de Rivier

In onderstaande tabel is het kasritme opgenomen voor Ruimte voor de Rivier. Hierin zijn geen wijzigingen opgetreden ten opzichte van de vorige rapportage. Wel zal in het kader van de Voorjaarsnota 2009 een voorstel worden gedaan om de begroting 2009, de meerjarenbegroting en de kasprognose te actualiseren op basis van fasering van werkzaamheden.

Kasritme Ruimte voor de Rivier (€mln. incl BTW)								
	T/m 2007	2008	2009	2010	2011	2012	Later	Totaal
<i>Prijspeil: 2008</i>								
Budget								
Rijksbegroting IF 16.02.02	203,31	112,21	197,19	285,56	323,01	330,01	830,82	2.282,11
Kasritme RvdR								
Projectorganisatie Ruimte voor de Rivier	39,17	-	-	-	-	-	-	39,17
Planstudies	32,71	17,18	7,98	2,26			-	60,13
Uitvoeringsfase	113,74	76,11	178,85	273,06	312,75	320,13	791,48	2.066,12
Programmadirectie Ruimte voor de Rivier	17,70	18,93	10,35	10,24	10,26	9,88	39,34	116,69
Totaal Kasritme RvdR	203,32	112,22	197,18	285,56	323,01	330,01	830,82	2.282,11
Spanning Rijksbegroting vs Kasritme	-	-	-	-	-	-	-	-

tabel 6.4 kasritme Ruimte voor de Rivier

6.5 Ontvangsten

Het programma kent een ontvangstentaakstelling van € 100 miljoen. In de verslagperiode is € 2,3 mln aan ontvangsten ingeboekt in verband met de verkoop van grond in de Noordwaard die voor de inrichting niet nodig is. Dergelijke verkopen zijn de belangrijkste bron van te verwachten ontvangsten. In de vorige verslagperiode is het risico genoemd dat de taakstelling van € 100 miljoen niet volledig wordt gerealiseerd. Inmiddels is duidelijk dat door de verscherpte criteria voor subsidietoekenning door de Europese structuurfondsen de totale raming voor EU subsidies niet reëel is. In het eerste kwartaal 2009 worden de mogelijkheden voor de verwerving van EU subsidie geactualiseerd. Niettemin is het nuttig om te blijven acteren in Europa vanwege de kennisuitwisseling tussen projectpartners en ook omdat het vanuit kosten-batenafweging nog altijd financieel gunstig is om EU subsidie aan te vragen.

Gerealiseerde ontvangsten Ruimte voor de Rivier 31 december 2008			
(€ mln.)	Totaal vorige perioden	Deze periode	Totaal
Projectgebonden ontvangsten	-	2,3	2,3
Agentschapsbijdrage 2006 ¹	8,7	-	8,7
EU-subsidie	0,2	-	0,2
Overige ontvangsten	-	-	-
Totaal	8,9	2,3	11,2

Tabel 6.5: Gerealiseerde ontvangsten Ruimte voor de Rivier ultimo 31 december 2008

¹ Betreft een door de Auditdienst aangegeven administratieve verantwoording van te veel afgedragen agentschapsbijdrage over 2006 die niet gecorrigeerd is op toekomstige bijdragen. Hetzelfde bedrag is aan de ontvangstentaakstelling toegevoegd waardoor de resterende taakstelling per saldo € 100 mln blijft. In dat verband heeft voor hetzelfde bedrag een administratieve aanvulling van het uitgavenbudget plaatsgevonden (zie 6.2).

6.6 Monitoring post onvoorzien

Onvoorzien Ruimte voor de Rivier (€ mln. incl BTW)			
<i>Prijspeil: 2007</i>	Bestuurlijke Keuzes	Technisch	Totaal
Budget onvoorzien (stand bij PKB deel 4)	221,2	162,9	384,2
Ontrekking tot verslagperiode	48,5	2,0	50,5
Ontrekking in verslagperiode	10,8	-	10,8
Restant onvoorzien	161,9	160,9	322,9

Tabel 6.6: Benutting post onvoorzien

In deze verslagperiode is uit overweging van kosten-efficiëntie besloten om bij de aanbestedingsprocedure van de tweede stadsbrug bij Nijmegen te anticiperen op de verwachte veranderingen in de hoogwaterafvoeren de komende eeuw. Aangezien de uitgaven buiten de scope van het programma Ruimte voor de Rivier vallen en gerelateerd zijn aan de lange termijnopgave van hogere waterafvoer is het budgetbeslag op het programma slechts tijdelijk.

Correspondentie met het Parlement

Een overzicht van de stukken die de staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat in de verslagperiode over het programma aan de Tweede en de Eerste Kamer heeft gezonden.

- Op 22 oktober zond de staatssecretaris de 12^e voortgangsrapportage Ruimte voor de Rivier over de periode januari-juni 2008 aan de Tweede Kamer (TK 30080 nr 34).
- Op 6 november zond de staatssecretaris het assurancerapport bij de 12^e voortgangsrapportage aan de Tweede Kamer (TK 30080 nr 35)
- Op 18 december heeft de staatssecretaris de antwoorden gezonden op de vragen van de vaste Kamercommissie Verkeer en waterstaat over de 12^e voortgangsrapportage aan de Tweede Kamer, met een bijlage Natura 2000– beheersplan rijntakken; bestuurlijke samenvatting koepelplan (TK 30080 nr 36).

Bijlagen

Bijlage 1a

Budgetmutaties PKB-fase

Budgetmutaties en IBOI indexering PKB-fase			
Mutatie	Bedrag pp'02 (mln €)	Bedrag gecommuniceerd in Tweede Kamer	Bron: VGR-nr
PKB/TB	1.987,0	1.900 (1,9 mrd)	Basis
Geen scopewijzigingen			
Saldo scopewijzigingen	-		
Geen tegenvallers			
Saldo mee- en tegenvallers	-		
Overheveling budget naar projecten in uitvoering	117,0-	117 (pp2002)	1
Budget uit PKB-overig agv projectbesluit Hondsbroeksche Pleij + Zuiderklip	49,5-	-51,5 (pp2004)	4
Toevoeging budget Hondsbroeksche Pleij agv projectbesluit Hondsbroeksche Pleij	44,7	46,5 (pp2004)	4
Toevoeging budget Zuiderklip agv projectbesluit Zuiderklip	4,8	5,0 (pp2004)	4
Correctie vanwege prijsdruk door ontwikkelingen in de bouw en doelmatig aanbesteden; verdeeld over Hondsbroeksche Pleij -1,0, Zuiderklip 0,1; PKB overig -11,5 alle pp 2002)	12,6-	-13,1(pp2004)	4
Toevoeging vanuit Noodoverloop	191,5	200 (pp2005)	6
EU en projectgebonden ontvangsten	95,8	100 (pp2005)	6
Correctie aanbestedingsmeevallers	18,2-	-19 (pp2005)	6
Correctie op afrondingsverschillen	0,4	0,4 (pp 2006)	9
Saldo technische mutaties	139,9		
Totaal PKB / lopende projecten	2.126,9		
IBOI 2002-2006	105,6		
Totaal	2.232,4		

IBOI indexatie PKB-Fase

Prijsindexpercentages	
2002-2003	2,75%
2003-2004	1,23%
2004-2005	0,39%
2005-2006	0,66%

Bijlage 1b

Budgetmutatie Planstudie- en Uitvoeringsfase

Budgetmutaties (€ mln. incl. BTW)			
Mutatie	Bedragen		Bron: VGR-nr
PDR (pp 2006)	2.232,4		9 + PKB4
Geen scopewijzigingen			
Saldo scopewijzigingen	-		
Geen tegenvallers			
Saldo mee- en tegenvallers	-		
Technische mutaties	0,4		10
Saldo technische mutaties	0,4		
Totaal	2.232,8		
IBOI 2006-2007	12,4		10
Saldo prijsindexeringen	12,4		
Totaal (pp 2007)	2.245,3		
IBOI 2007-2008	38,1		12
Saldo prijsindexeringen	38,1		
Hanzelijn	10,0-		12
Administratieve aanvulling *	8,7		
Totaal (pp 2008)	2.282,1		

* Administratieve aanvulling betreft een correctie van teveel afgedragen agentschapsbijdrage over 2006 die niet is gecorrigeerd op toekomstige bijdragen. Zie ook paragraaf 6.5.

Prijsindexpercentages	
2006-2007	0,44%
2007-2008	1,48%

Bijlage 2

Bestuurlijke keuzes

Onvoorzien Ruimte voor de Rivier Bestuurlijke keuzes (€mln. incl BTW)

Schadeclaim gemeente Nijmegen	48,5
Tweede stadsbrugpijler Nijmegen	10,8
Totaal ontrekkingen	59,3

Bijlage 3

Vertragingen en planningsmutaties

Planningsmutaties projectbeslissingen				
Mijlpaal	Was	Wordt	Oorzaak	Bron: VGR-nr
Uiterwaardvergraving Keizers- en Stobbenwaarden	01-07-2007	01-01-2009	De datum 01-07-2007 was gebaseerd op de vroegere status van de maatregel als NURG-project en daarmee niet realistisch.	VGR 10
Dijkteruglegging Lent	01-07-2007	01-07-2008	Procesgang is stilgelegd tijdens de parlementaire behandeling van de PKB.	VGR 10
	Q3 2008	Q1 2010	Veel overlegtijd gestoken in combineren van meerdere doelen naast veiligheidsdoel.	VGR 12
Obstakelverwijdering Suikerdam	Q1 2009	Q3 2010	Er is voor gekozen in de planstudie aan te sluiten bij een lopend NURG-project, opdat gebied in samenhang wordt beschouwd.	VGR 12
Extra uiterwaardvergraving Millingerwaard	Q1 2009	Q3 2010	Er is voor gekozen in de planstudie aan te sluiten bij een lopend NURG-project, opdat gebied in samenhang wordt beschouwd.	VGR 12
Berging Volkerak Zoommeer	Q3 2009	Q1 2012	Samenhang met meerdere andere doelstellingen (scheepvaart, waterkwaliteit en verhouding zoet/zoutwater) in gebied maakt meer diepgaande afweging in planstudie noodzakelijk.	VGR 12
Uiterwaardvergraving Meinerswijk	Q3 2008	Q3 2011	Gemeente Arnhem wil relatie met stadsontwikkelingsproject leggen (EMAB). Daartoe is start planstudie getemporeerd.	VGR 12
Uiterwaardvergraving Doorwerthsche Waarden	Q3 2008	Q4 2010	In PKB-planning onvoldoende tijd genomen voor valideren zoekrichtingen.	VGR 12
Uiterwaardvergraving Middelwaard	Q3 2008	Q1 2010	In PKB-planning onvoldoende tijd genomen voor valideren zoekrichtingen.	VGR 12
Uiterwaardvergraving	Q3 2008	Q3 2010	In PKB-planning	VGR 12

Planningsmutaties projectbeslissingen				
Mijlpaal	Was	Wordt	Oorzaak	Bron: VGR-nr
De Tollewaard			onvoldoende tijd genomen voor valideren zoekrichtingen.	
Obstakelverwijdering Machinistenschool Elst	Q3 2008	Q1 2010	In PKB-planning onvoldoende tijd genomen voor valideren zoekrichtingen.	VGR 12
Uiterwaardvergraving Honswijkerwaarden en stuweiland Hagestein	Q3 2008	Q3 2009	Gebiedsproces onder leiding van provincie Utrecht vraagt extra tijd, maar levert naar verwachting verkorte uitvoeringstijd op.	VGR 12
Dijkverbetering Lek/alblasserwaard en de Vijfheerenlanden	Q1 2008	Q3 2010	Dijkverbetering wordt in samenhang met andere maatregelen en programma's gezien.	VGR 12
Uiterwaardvergraving Keizers en Stobbenwaarden	Q1 2009	Q3 2009	Samenhang met andere Deventer-maatregel kan nu worden aangehouden.	VGR 12
Hoogwatergeul Veessen-Wapenveld	Q3 2009	Q3 2010	Voor de uitvoering van de Motie Eigeman is veel tijd ingeruimd om de bredere gebiedsontwikkeling mee te nemen in dit project.	VGR 12
Uiterwaardvergraving Scheller en Oldeneler Buitenwaarden	Q1 2008	Q3 2008	concept SNIP 3-voorstel vroeg nog om extra consultatie en aanpassing van deeladviezen.	VGR 12
Dijkverlegging Westenholte	Q1 2008	Q3 2008	concept SNIP 3-voorstel vroeg nog om extra consultatie en aanpassing van deeladviezen.	VGR 12

Bijlage 4

Overzicht van projecten uit het NURG-programma

Project	Riviertraject	Minimale bijdrage aan de PKB-taakstelling (in cm)
Uiterwaardvergraving Rijnwaardense uiterwaarden natuur	Boven-Rijn	11
Uiterwaardvergraving Millingerwaard natuur	Waal	6
Uiterwaardvergraving Bemmelse waarden natuur	Waal	5
Uiterwaardvergraving Afferdensche- en Deestsche waarden natuur	Waal	6
Natuurontwikkelingsproject Noordwaard	Benedenrivieren-gebied	17
Uiterwaardvergraving Renkumse Benedenwaard en Wageningen benedenwaard natuur en veerstoep Lexkesveer	Neder-Rijn	18
Uiterwaardvergraving Welsumerwaarden en Fortmonderwaarden natuur	IJssel	6-8